

AZƏRBAYCAN MÜƏLLİMİ

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin orqanı

Təhsil
millətin
gələcəyidir!
Heydər Əliyev

Bu sayımızda

Şagirdlərimizdən
daha bir beynəlxalq
nailiyyət

⇒səh.2

Cənubi Koreyada
məktəblərin
açılması təxirə salınıb

⇒səh.2

Şagirdin doğum tarixi
məktəbdəki uğurları ilə
necə bağlıdır?

⇒səh.4

İngilis dilini
öyrənənlər üçün
dərs nümunələri

⇒səh.6

“Ən yaxşı təqdimat”

Ümummilli lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 97-ci ildönümünə həsr olunmuş müsabiqənin qalibləri ilə onlayn görüş

Təhsilin gələcəyini nələr müəyyən edəcək?

Ümumdünya İqtisadi Forumu bildirir ki, COVID-19 hələ 200 yuz il əvvəl qlobal təhsil sisteminde kökləşmiş problemləri, yəni məktəblər arasında maliyyəloşmənin qeyri-berabərliyindən tutmuş emosional rifahı diqqətin olmamasına qədər bütün məsələləri üzə çıxarıb. Biz lövhə qarşısındaki ənənəvi passiv təlimə qayıdacaq, yoxsa şagirdlərin rüfahına istiqamətlənmiş və qlobal təlimdə dərin bərabərsizliyin azaldılması istiqamətində yeni yolla gedəcəyik? Forum belə bir sual qoyur.

Qeyd edir ki, Cində böhran sözünün “təhlükə” anlamına gəldiyi barədə çoxları məlumatlıdır. Ancaq bu söz, həmçinin “imkan” deməkdir, həm də

bələ də deyil: Çin dilində “böhran” sözü “kəsişmə nöqtəsində təhdid” kimi daha düzgün tərcümə olunur. Həqiqətən, dünya gələcək üçün saxlanan qoşaqda posttecdər yonəlir. Bu yolayricıdan gələn yol geriye - “adi biznes”ə apardır. Təhsilin gələcəyi COVID-19-dan sonra digər yeni idəyalar və imperativlərə gətirib çıxarıb.

Bu təcriddən hansı dərsləri öyrəndik?

Birinci, şagird və müəllimlər bütün gün ekran karşısındakı olmağın nə qədər yorucu olduğunu dərk etdilər. Uzaqdan öyrənmə bizi xatırlatdı ki, güclü təlim yalnız o vaxt baş verə bilər ki, biz öz işimizlə enerjili və məqsəd-

yönlü məşğuluq. Əgər bu iş yalnız saatların doldurulması məsələsinə çevrilirsə, onda biz bu işin mahiyyətini diqqətdən qaćırırıq.

Buna görə də məsəfədən təhsildə qabaqcıl tacruba ekran vaxtının azaldılmasından və tədris programında müvafiq deyişikliyin edilməsindən ibarətdir. Pekin Universitetinin tədqiqatçıları bildirlər ki, 15 dəqiqədən 30 dəqiqəyə qədər davam edən onlayn sessiyalar ən effektivdir. Bu, şagirdlərin kiçik fasilələrlə bir neçə saat ərzində sınıfdə olarkən müasir təhsil modellərinin ən effektiv olması barədə fikirlərə səsləndirməyə əsas verməlidir.

İkinci, məktəblər bunun yalnız uzaqdan öyrənmə olmadığını başa düşdülər, bu pandemiya dövründən təlimdir. İnamsızlıq, qeyri-müəyyənlik, qor-

xu və izolyasiya halları daha geniş yayılmışdır. Təhsilalanların öhdəsindən göldiklərinə emin olmaq üçün yoxlamalar son dərəcə vacib oldu, çünkü uzaqdan dərslər zamanı çatlar və ya video konfranslar şagirdlərə bir-birləri ilə ünsiyət qurmağı imkan verir.

UNICEF-in fikrine, məktəb telimi ritualının saxlanması, onun qeydiyyatı və sosial qarşılıqlı əlaqə ilə yanaşı, şagirdlərin öz həmyəşidəri, dostları ilə əlaqə saxlaması böhran zamanı mühüm psixoloji əhəmiyyətə malikdir. Bununla əlaqədar olaraq, məktəblərin əksəriyyətində mövcud qaydaların uşaqların əsas sosial və emosional tələbatlarını nəzərə alıb-almanın suali yaranır.

⇒Ardı səh.4

Baxış müəllimin müharibə xatirələri

Bir müəllimin müharibə xatirəleri ortaya çıxdı. Özü də Böyük Vətən Müharibəsinin 75 illiyini qeyd etdiyimiz 9 may qələbə günündə, 1939-cu il noyabrın 26-də Bilecəri stansiyasından hərbi xidmətə yollanan həmin müəllim Vətənə bir də 1945-ci ilin noyabrın 26-də qayıdacaqdı. Amma sadəcə hərbi xidmətən yox, ikinci Dünya müharibəsindən, özü də II dərəcəli müharibə əlili olaraq.

Hərbi xidmətlə başlayıb müharibənin od-əlovundan keçən və qalib olaraq

geri qayıdan, ömrünün qalanını da müəllim kimi davam etdirən o şəxs Baxış müəllim idi. Tanınmış maarif xadimi, ömrünün 50 ilini pedagoji fəaliyyətə həsr etmiş Baxış İsmayıllı bəy oğlu Cahangirov.

1913-cü ildə Şuşa mahalının Tuğ kəndində dünyaya gələn Baxış müəllim uzun illər Azərbaycan dili və edəbiyyat fənni üzrə dərs deyib. Təhsil sistemində müxtəlif rəhbər vəzifələrde çalışıb, Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin maarif şöbəsi müdirinin müavini olub.

Müharibədən sonra da müəllimliyə

davam edən Baxış müəllim tanınmış təhsil işçisi, Əməkdar müəllim Asif Cahangirovun atasıdır.

Asif müəllim danışır ki, atası vəzifəsindən, tutduğu mövqeyində asılı olmayaraq, insana dəyar verib. Həzər zaman doğru yolda olan, mənəvi dəyərlərlə zəngin, özünəməxsus xarakteri ilə seçilən şəxsiyyət olub. Ailədə də, məktəbdə də insan yetişdirməyin əhəmiyyətini bilən və buna əməl edən Baxış müəllim vəzifə sahibi olaraq da bu principindən dönməyib.

“Atam tez-tez deyərdi: “Mən həyatda insan axtarıram!” O, insanın saflığına çox önəm verirdi. Doğru

bildiyi yoldan dönməzdii.”

A.Cahangirov atanının tutduğu yolu ona həyatda örnək olduğunu xüsusilə qeyd edir: “Atam bizi sözle təbiyə etmemib. Biz onun eməlliəri ilə böyüümüşük. Biza milli-mənəvi dəyərləri övrədir, Füzulin, Nizamini sevdirdi. Özü eski əlifbanı mükəmməl biliirdi. Bize fars dilini öyrətməyə başlayanda çox balacayıdıq.

Atam bize özündən razı olmamışı, daim öz üzərimizdə işləməyi təlqin edib. İnsan fiziki və intellektual cəhədən inkişaf etməlidir, deyirdi”.

⇒Ardı səh.5

Milli ali təhsil sistemlərinin reytinqi açıqlanıb

Reytinqin nəticələri abituriyentlərə xaricdə təhsil almaq üçün ölkəni seçməyə kömək edir

Səh.8

Heydər Əliyevin anadan olmasının 97-ci ildönümüne həsr olunmuş virtual rəsm sərgisi

Təhsil Nazirliyi 1 nömrəli Uşaq-Gənclər İnkışaf Mərkəzinin təşkilatçılığı ilə ulu öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 97-ci ildönümüne həsr olunmuş “Ürəklərde yaşayan Ulu Öndər” adlı virtual sərgi təşkil olunub.

Bakı şəhəri və respublikanın regionlarında fəaliyyət göstərən uşaq-gənclər inkişaf mərkəzlərinin dərnək üzvlərinin rəsm işlərindən ibarət virtual sərginin keçirilməsində əsas məqsəd Azərbaycan xalqının xilaskarı olan ümummilli lider Heydər Əliyevin əziz xatirəsi, ömür yolu və siyasi fəaliyyətini uşaqlar tərəfindən əks etdirmək, xüsusi istədəda malik uşaqları üzə çıxarmaq, onlarda Vətənə məhəbbət, milli-mənəvi və ümuməşəri dəyərlərə hörmət hisslerini aşılamaq, həmçinin yaradıcılıq qabiliyyətlərini və düşüncələrini inkişaf etdirməkdən ibarətdir.

Sərgidə respublika üzrə 55 uşaq-gənclər inkişaf mərkəzi tərəfindən təqdim edilmiş 140 rəsm işindən 28-i Təhsil Nazirliyinin rəsmi internet saytı və sosial şəbəkələr vasitəsilə sərgilənir. Rəsmi rəsmi təhsil işlərindən ibarət virtual sərginin keçirilməsində əsas məqsəd Azərbaycan xalqının xilaskarı olan ümummilli lider Heydər Əliyevin əziz xatirəsi, ömür yolu və siyasi fəaliyyətini uşaqlar tərəfindən əks etdirmək, xüsusi istədəda malik uşaqları üzə çıxarmaq, onlarda Vətənə məhəbbət, milli-mənəvi və ümuməşəri dəyərlərə hörmət hisslerini aşılamaq, həmçinin yaradıcılıq qabiliyyətlərini və düşüncələrini inkişaf etdirməkdən ibarətdir.

Sərgidə respublika üzrə 55 uşaq-gənclər inkişaf mərkəzi tərəfindən təqdim edilmiş 140 rəsm işindən 28-i Təhsil Nazirliyinin rəsmi internet saytı və sosial

şəbəkələr vasitəsilə sərgilənir. Rəsmi rəsmi təhsil işlərindən ibarət virtual sərginin keçirilməsində əsas məqsəd Azərbaycan xalqının xilaskarı olan ümummilli lider Heydər Əliyevin əziz xatirəsi, ömür yolu və siyasi fəaliyyətini uşaqlar tərəfindən əks etdirmək, xüsusi istədəda malik uşaqları üzə çıxarmaq, onlarda Vətənə məhəbbət, milli-mənəvi və ümuməşəri dəyərlərə hörmət hisslerini aşılamaq, həmçinin yaradıcılıq qabiliyyətlərini və düşüncələrini inkişaf etdirməkdən ibarətdir.

Peşə təhsil müəssisəsində tibbi maska istehsalına başlanılıb

Turizm və Sosial Xidmətlər üzrə Bakı Dövlət Peşə Təhsil Mərkəzi “Save Tekstil” MMC ilə birgə tibbi maska istehsalına başlayıb.

Maska istehsalı Türkiyə və Çindən gətirilmiş müasir avadanlıqlar vasitəsilə aparılır. İstehsal müəssisəsinə müvafiq ixtisaslar üzrə təhsil alan 20-ə yaxın Peşə Təhsil Mərkəzinin məzunu cəlb edilib. İstehsal prosesi artıq öten həftədən etibarən davam etməkdədir.

Qeyd edək ki, hazırda istehsal imkanı gündəlik 15000 maskadır. Yaxın günlərdə bu rəqəmin gündəlik 50000 maskaya çatdırılması planlaşdırılır. Müəssisənin məhsulları ilkin olaraq daxili bazarda tələbatı ödəməyə yönəldiləcək. Tibbi maskaları 15 may tarixindən etibarən apteklərdən aldə etmək mümkün olacaq.

"Ümumi təhsil müəssisələrində peşəyönümü xidmətinin həyata keçirilməsi Qaydası"nın təsdiq edilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin qərarı

"Ümumi təhsil haqqında" Azərbaycan Respublikasının 2019-cu il 29 mart tarixli 1532-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2019-cu il 27 may tarixli 711 nömrəli Fərmanının 1.1.10-cu yarimbəndinin icrasını təmin etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə qərara alı:

"Ümumi təhsil müəssisələrində peşəyönümü xidmətinin həyata keçirilməsi Qaydası" təsdiq edilsin (əlavə olunur).

Əli ƏSƏDOV,
Azərbaycan Respublikasının Baş Naziri

Bakı şəhəri, 12 may 2020-ci il

1. Ümumi müddəələr

1.1. Bu Qayda "Ümumi təhsil haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 13.29-cu maddəsinə uyğun olaraq hazırlanmışdır və təhsilalanların peşə seçiminə və əmək fəaliyyətinə hazırlaması məqsədilə onların maraqlarını, bacarıqlarını, qabiliyyətlərini və şəxsi keyfiyyətlərini gələcək peşə bacarıqlarının öyrənilməsinə, düzgün ixtisas seçiminin edilməsinə, əmək fealiyyətinə dair tələb olunan biliklərin formalasmasına, karyera planlaşdırılmasına və ömürboyu təhsil imkanlarının araşdırılmasına yönəldilmişdir.

1.2. Ümumi təhsil müəssisələrində peşəyönümü xidməti təhsilalanların peşə seçiminə və əmək fəaliyyətinə hazırlanması məqsədilə onların maraqlarını, bacarıqlarını, qabiliyyətlərini və şəxsi keyfiyyətlərini gələcək peşə bacarıqlarının öyrənilməsinə, düzgün ixtisas seçiminin edilməsinə, əmək fealiyyətinə dair tələb olunan biliklərin formalasmasına, karyera planlaşdırılmasına və ömürboyu təhsil imkanlarının araşdırılmasına yönəldilmişdir.

1.3. Peşəyönümü xidməti ümumi təhsil müəssisələrinin ibtidai, ümumi orta və tam orta təhsil səviyyələrində təhsil alanlar üçün təşkil edilir.

2. Peşəyönümü xidmətinin məqsədləri

2.1. Peşəyönümü xidmətinin məqsədləri aşağıdakılardır:

2.1.1. təhsilalanların peşə və ixtisaslar üzrə tələb olunan bilik, bacarıq və səriştələr barədə məlumatlandırılmasının tətbiq olunması;

2.1.2. təhsilalanlarda ixtisas və peşə seçimi prosesində bilik, bacarıq və səriştələrdən istifadəetmə qabiliyyətinin formalasdırılması;

2.1.3. maraqlarına, bacarıqlarına, qabiliyyətlərinə və şəxsi keyfiyyətlərinə uyğun olaraq, təhsilalanların müvafiq ixtisas və peşə seçiminə yönəldilməsi və onlara peşə məsləhətlərinin verilməsi;

2.1.4. insan kapitalının inkişaf etdirilməsi üçün təhsil-əmək bazarı arasında əlaqənin təmin edilməsinə və təhsildən əmək bazara keçidin təmin olunmasına dair məlumatlaşdırmanın həyata keçirilməsi;

2.1.5. əmək fealiyyətinin başlanılması üçün tələb olunan minimal bacarıqların formalasdırılmasına köməkliyin göstərilməsi;

2.1.6. təhsilalanların karyera planlaşdırılmasına və ömürboyu təhsil imkanları barədə məlumatlandırılmasının tətbiq olunması;

2.1.7. təhsilalanlara ilkin sahibkarlıq bacarıqlarının aşılması və onların gələcəkdə öz iş yerlərini yaratmalarına həvəslenirilməsi;

2.1.8. karyera planlaşdırılmasında sərbəst seçim imkanı verilməklə təhsilalanlarda peşə təhsili ilə bağlı ilkin bilik və bacarıqların ümumi təhsil pilləsində formalasdırılması.

3. Peşəyönümü xidmətinin təşkili

3.1. Ümumi təhsil müəssisələrində peşəyönümü xidmətinin təşkili fərdi yanaşmanın tətbiqi ilə təhsilalanların inkişaf səviyyələri, yaş, fərdi psixoloji xüsusiyyətləri, əmək, maraqlar və qabiliyyətləri nəzərə alınmaqla, onlara pedaqoji, psixoloji, tibbi, fizioloji yönümlü məzmun və metodlar əsasında aşağıdakı tədbirlər vasitəsilə həyata keçirilir:

3.1.1. maarifləndirmə tədbirləri. Bu tədbirlərə sagirdlərin yaş xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla, müxtəlif peşələr barədə məlumatların tədris prosesinə integrasiya edilməsinə, peşə əldə etmək üçün təhsiləndirmə tədbirlərinin görülməsinə və əmək bazarı haqqında təsəvvürlerin formalasdırılmasına xidmət edən fealiyyətlərin (layihə əsası təlim, müxtəlif fənlərin mözmununda ayrı-ayrı peşələri təsvir edən məzmun, müxtəlif müəssisələrə ekskursiyalar, məktəbdənənar fealiyyət və s.), sagirdlər arasında müsabiqlərlərin və sərgilərin, eləcə də ayrı-ayrı peşə sahələri üzrə mütəxəssislərin iştirakı ilə məruzələrin təşkilidir;

3.1.2. peşə marağının və qabiliyyətlərin öyrənilməsi. Bu tədbirlərə pedaqoji işçilər və valideynlər cəlb olunmaqla, təhsilalanın fərdi və psixoloji xüsusiyyətlərinin öyrənilməsi, habelə hər hansı peşə istiqaməti üzrə əmək və sahibkarlıq fealiyyətinə marağının öyrənilməsi daxildir;

3.1.3. diaqnostik tədbirlər. Bu tədbirlərə peşə seçimi üçün psixoloji motivasiyanın ölçüməsi, təhsilalanların bacarıq və maraqlarının müəyyən edilməsi məqsədilə sorğuların və testlərin keçirilməsi, müşahidələrin aparılması daxildir;

3.1.4. məsləhət tədbirləri. Bu tədbirlərə təhsilalanların diaqnostika zamanı müəyyən edilmiş xüsusiyyətləri, o cümlədən meyil və maraqları nəzərə alınmaqla, ali, orta ixtisas və peşə təhsili müəssisələri tərəfindən təklif edilən proqramların və peşələrin seçimində düzgün, şüurlu qərar qəbul edilməsində, peşə özünütəyinində köməyin göstərilməsi, karyeranın planlaşdırılması üzrə məsləhətlər, inkişaf yolunun seçilməsi və əmək bazara perspektivlərin müəyyən edilməsinə dair dəstək tədbirləri daxildir;

3.1.5. təlim tədbirləri. Bu tədbirlərə tədris planında nəzərdə tutulmuş fənlərin mözmununda və dərsdənənar məşğələlərdə əmək bazarında ehtiyac duyulan praktik bacarıqların inkişaf etdirilməsinə, seçilmiş peşə üzrə səriştələrin təkmilləşdirilməsinə yönəlmüş təlimlər, tam orta təhsil səviyyəsində peşə təmayüllü siniflərin təşkilinə, ümumi təhsil müəssisələri ilə peşə təhsili müəssisələri arasında əməkdaşlıq layihələrinin icrasına yönəldilmiş tədbirlər daxildir.

3.2. Bu Qaydanın 3.1-ci bəndində nəzərdə tutulan tədbirlər ümumi təhsil müəssisələrinin pedaqoji işçiləri, qeyri-hökumət təşkilatları, özəl müəssisələr tərəfindən Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi (bundan sonra - Nazirlilik) ilə razılaşdırılmışa qəbul edilir. Tədbirlər Pedaqoji şuralarda müzakirə edilir və illik fealiyyət planında nəzərdə tutulur.

3.3. Maarifləndirmə tədbirləri ümumi təhsilin ayrı-ayrı səviyyələrində təhsil alan uşaqların yaş xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla, mütəmadi olaraq təhsilalanların iştirakı ilə təşkil edilir. Tədbirlər Pedaqoji şuralarda müzakirə edilir və digər fealiyyət planında nəzərdə tutulur.

3.4. Peşə marağının və qabiliyyətlərin öyrənilməsi, diaqnostik tədbirlər psixoloq cəlb edilməklə ümumi təhsil müəssisələrinin rəhbərliyi tərəfindən mütəmadi olaraq ümumi orta və tam orta təhsil səviyyəsində təşkil edilir.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2020-ci il 12 may tarixli 167 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmişdir

Ümumi təhsil müəssisələrində peşəyönümü xidmətinin həyata keçirilməsi

QAYDASI

müxtəlif metodik vəsaitlər, ixtisasartırma təlimləri Nazirlilik tərəfindən həyata keçirilir.

4. Tam orta təhsil səviyyəsində peşə təmayüllü siniflərin təşkili

4.1. Peşə təmayüllü siniflərdə ölkə və regional seviyyədə mövcud olan əmək bazarı ehtiyacları nəzərə alınmaqla, praktik bilik və bacarıqların formalasdırılması üçün müxtəlif peşə sahələrinə aid modullar təsdiq edilir.

4.2. Təlim tədbirlərinin məzmunu təhsilalanların yaş və öyrənmə xüsusiyyətləri, müxtəlif ümumi təhsil müəssisələrinin yerləşdiyi ərazinin iqtisadi xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla Nazirlilik tərəfindən müəyyən edilir.

4.3. Maarifləndirmə və məsləhət tədbirlərinin təşkili zamanı ümumi təhsil müəssisələri tərəfindən valideynlərin də yaxından istirakı təmin edilir.

4.4. İbtidai təhsil səviyyəsində peşəyönümü xidməti tədbirləri təhsilalanlarda əmək və peşələr haqqında ilkin təsəvvürler, müxtəlif peşə sahələrinin əsas xüsusiyyətləri, o cümlədən ünsiyət, əməkdaşlıq, yaradıcılıq, tənqidli təfəkkür və məsələ həlli kimi vacib səriştələrin formalaslaşması məqsədilə fənlərin və dərsdənənar məşğələlərin mözəmənində nəzərdə tutulur. Bu səviyyədə təhsilalanlar üçün əsasən peşə marağının və qabiliyyətlərin öyrənilməsi, maarifləndirmə tədbirləri təşkil olunur. Bu fealiyyət "əmək nadir", "valideynlərin peşəsi" və s. bu kimi mövzularda təqdimatların və sərgilərin keçirilməsi, müxtəlif peşə sahələrinə aid videofilmərin nümayiş etdirilməsi, yaxın ərazidə yerləşən müəssisələrlərə ekskursiya, peşələrə dair oyunların keçirilməsi və digər tədbirlərlə müşayiət olunur.

4.5. Ümumi orta təhsil səviyyəsində peşəyönümü xidməti tədbirləri təhsilalanlarda ibtidai təhsil səviyyəsində formalaslaşmış ilkin bacarıqların dərinleşməsi, onların müxtəlif peşə sahələrinə ilə yaxından tanış olması və bu sahələrin iqtisadiyyatda oynadığı rol anلامası, müxtəlif peşə sahələri üzrə əsas işəgötürənlərlə tanışlıq, təhsilalanların peşə seçimi zamanı meyil və maraqları nəzərə alınmaqla müxtəlif peşələrə istiqamətləndirilməsi, psixoloji hazırlanmanın təmin edilməsi məqsədilə fənlərin və dərsdənənar məşğələlərin mözəmənində nəzərdə tutulur. Bu fealiyyət peşə maraqları və qabiliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün diaqnostik testlərin və sorğuların keçirilməsi, peşə təhsili müəssisələrinə və yaxın ərazidə yerləşən müəssisələrlərə ekskursiya, peşələrə dair oyunların keçirilməsi, müxtəlif peşə sahələrinin nümayəndələri ilə görüşlərin keçirilməsi, ixtisaslaşmış sərgilərin və digər tədbirlərin həyata keçirilməsi ilə müşayiət olunur.

4.6. Ümumi orta təhsil səviyyəsində peşəyönümü xidməti tədbirləri təhsilalanlarda ibtidai təhsil səviyyəsində formalaslaşmış ilkin bacarıqların dərinleşməsi, onların müxtəlif peşə sahələrinə ilə yaxından tanış olması və bu sahələrin iqtisadiyyatda oynadığı rol anلامası, müxtəlif peşə sahələri üzrə əsas işəgötürənlərlə tanışlıq, təhsilalanların peşə seçimi zamanı meyil və maraqları nəzərə alınmaqla müxtəlif peşələrə istiqamətləndirilməsi, psixoloji hazırlanmanın təmin edilməsi məqsədilə fənlərin və dərsdənənar məşğələlərin mözəmənində nəzərdə tutulur. Bu fealiyyət peşə maraqları və yarışların keçirilməsi, müxtəlif peşələrinin nümayəndələri ilə görüşlərin keçirilməsi, ixtisaslaşmış sərgilərin və digər tədbirlərin həyata keçirilməsi ilə müşayiət olunur.

4.7. Təhsilalanların peşə fənləri üzrə bilik, bacarıq və səriştələrinin qiymətləndirilməsi peşə təhsili piləsinə təhsilalanların attestasiyasının aparılması qaydasına uyğun həyata keçirilir.

4.8. Peşə təmayüllü siniflərin məzunlarına müəyyən edilmiş nümunəli tam orta təhsil haqqında attestatla yanaşı peşə istiqamətinin adı göstərilməklə sertifikat verilir. Peşə təhsili müəssisələrinə telebə qəbulu zamanı sertifikati olan şəxslər peşə təhsili müəssisəsinə məsabiqədənənar qəbul edilir və müvafiq ixtisasın təhsil programında tədris olunmuş modullar nəzərə alınır.

➡ Əvvəli səh.1

Ruhıyyə DAŞSALAHLİ

Asif Cahangirov atası Baxış müəllimin xatirələrlə zəngin arxivini araşdırakən yuxarıda sözünü etdiyimiz yazısını təpib və "Azerbaijan müəllimi" qəzeti təqdim edib. Bütün onu oxucularımızla paylaşırıq:

1939-1945. Baxış Cahangirovun arxivindən

I. 26 noyabr 1939-cu il
Biləcəri stansiyası qeyri-adı görür. Payızın ilq mehi burada tamam fərqlidir. Buradakı insanların sayı da, milli tərkibi də artıb. Stansiyannan yan-yörsəsində adamlar üçün, beş-bir dayanıb öz dilində danişir, dərdləşir. Əksəriyyəti kişilərlər. Lakin alaralarda tay-tuş qızlar, qadınlar da az deyil.

Əsgərlər yaşı bu il çatan, bu vaxta qeder müxtəlif səbəblərdən əsgərlər müddəti uzadılan gəncələr bir-birinin ardına rayon hərbi komissarlığından sovet ordusuna sıralarına göndərilirlər. Yaş eibarılı bərbirdən 5-10 il fərqləndikləri kimi, təhsil dərəcələri, ixtisasları da fərqlənlər. Bir qismi orta təhsilli olduğu halda, böyük bir qismi ali və ali orta ixtisas təhsilli müəllimlər, həkimlər, mühəndislər, agronomlar, eləcə də ayrı-ayrı idarə və müəssisələrdə, fabrik və zavodlarda və s. işləyənlərdir. Kimini anası, kimini bacısı, həyat yoldaşı yola salır, öz doğmalarına xeyir-dua, ürək-dirək verirlər.

Qatarlar bir-birini əvəz edir, stansiyaya gələnlərin sayı getdikcə azalır. Qatarın Biləcəridən şimala, Rusiya doğru yola düşməsinə az qalır. İndi gündüz saat 3-4 radələridir, axşam saat 7-də eşelon yola düşəcək. Siyahılar oxunur, çağırışçıları müşayiət edəcək nizamə əsgərlər kimi hansı vəqona minəcəyini, yol qaydalarını deyir, intizam haqqında səhbatkar keçirirlər. Hər kəs qohum-əqrəbəsi ilə xüdahafizləşməni tapşırırlar.

Son fitindən sonra qatar asta-astaya yola düşür. Kimi qatarın göyortəsindən, kimisi qapı və pəncərələrdən əllərini yelle-yelle stansiyada qalan anaları, bacıları ilə son dəfə vidalaşmağa çalışır. Yerdeki izdiham arasında səs-küydən "qu" desən, qulaq tutulur. Əlini doodaqlarına sürtüb əzizinə sari uzadan kim, adını çağırın kim, ağlayan, hönükürin kim...

II. Minsk

Minskde, hələ stansiyadayıq. Buraya aşxamçağı - toran qovuşanda çatmışaq. Gecə düşür. Bizi müşayiət edənlər köhnə dostlar kimi bizi zimlə görüşüb əl tututur, xüdahafizləşir, yeni müşayiətçiye təqdim edirlər. Xeyir-dua verib, ayrırlar.

Siraya düzülüb şəhərə doğru adımlayıraq. Bərk sazaqdır. Quru qar xışltuları altında irəliləyir, hərbi kazarmalara gelirik. Gecəni hərbi hissənin böyük bir zalında keçirəcəyik.

but edirdi ki, özümüzü Almaniya tərəfdən təhlükəsiz hesab edə biləmərik. Lakin sülh siyasetimizə sadıq qalaraq, dinc yanaşı yaşamaq əzmində idik. Yaxşı yadimdadır, hətta 1941-ci ilin mayında belə hərbi xidmət müddəti bitənlər bir-birinin ardınca ordudan tərxis olunur, evlərinə buraxılır. Bizim də vaxtumız yaxınlaşırı. 3-4 aydan sonra evimizə qayıtmış, öz ixtisasımız üzrə dinc quruculuq əməyi ilə məşğul olmaq ümidi ilə yaşıyirdi.

IV. Gündəlik hərbi həyat

1940-ci il mayın 3-dən 28-nə kimi Kiyev şəhərindəki hərbi artilleriya məktəbinə imtahan verməyə göndərildim. Düzünü deymik ki, hərbi xidmət mənə o qədər də ağır gəlmirdi. Bir neçə dəfə mənə ştaba çağırıb hərbi tehsiliyi davam etdirməyi, Leningrad Hərbi-siyasi, Moskva Hərbi Artilleriya, yaxud Aşqabad Hərbi Hüquq akademiyalarından birinə getməyimi təklif etmişdilər. Razılıq vermişdim, cənubi artıq hərbi həyata alılmışdım. Gecə

topləşdiq. Polkun komandiri mayor Dolst və hərbi komissar talanın ortasındaki yüksək maşının kuzasında durmuşdular. Çöhrələrindən ağır kəder, qəm-qüssə sezilirdi. Miting başlandı. Mayor hemin gecə alman təyyarələrinin qəflətən Leningrad, Moskva, Kiyev, Odessa və s. şəhərlərini bombardıbadı, Leningraddan təməsini mühasirəyə alıb məhv etməli, vətənimiz üçün böyük strateji əhəmiyyəti olan həmin sahəni tam təmizləməli idik. Bu böyük məqsədə nail olmaq üçün güclü hərbi texnika, hərbi hazırlıqla yanaşı, qarşımıza gecə-gündüz siyasi-kültəvi işləri gücləndirmək, döyüşləri ilha-ma götürmək, nikbin əhvali-ruhiyyə yaratmaq vezifəsi qoyulmuşdu.

V. Düşmənlə üz-üzə

İyulun 5-də Desna çayı sahilində Mogilyov-Podolsk şəhərinin yaxınlığında səngər qurub, düşmənin həcumunu zəiflətməli idik. Çayın o biri sahili Bessarabiyaya torpağı idid. Döyüş bizden irəlidi getse də, top atışı səsləri eşidilir, hətta bizi tez-tez saysız-hesabsız düşmən təyyarələri atəş tuturdur.

İyulun 15-17-də almanlar artıq yaxınlaşmışdı. Biz döyüşmək əzmində idik. Bir addım geri dönmə-

marşalı Rokosovskinin komandanlıq etdiyi Don çəbhəsində. 42-ci rabitə hissəsində komsomol komitəsinin katibi kimi siyasi bir sahə də mənə etibar olunmuşdu. Stalingradın nöyin bahasında olursa-olsun müdafiə etməli, düşmən buradakı qüvvəsinə mühasirəyə alıb məhv etməli, vətənimiz üçün böyük strateji əhəmiyyəti olan həmin sahəni tam təmizləməli idik. Bu böyük məqsədə nail olmaq üçün güclü hərbi texnika, hərbi hazırlıqla yanaşı, qarşımıza gecə-gündüz siyasi-kültəvi işləri gücləndirmək, döyüşləri ilha-ma götürmək, nikbin əhvali-ruhiyyə yaratmaq vezifəsi qoyulmuşdu.

Cəbə komandanlılığı ilə ali baş komandanlıq arasında möhkəm rabitə təmin etməli idik. Vəzifə ağır, həm də şərafli idi. Elibar olunan bu işin hər bir şəraitdə temin olunması döyüşlərdə qələbə qazanmaq üçün qarşımıza qoyulmuş ən mühüm tələblərdən biri idi. Düşmən də bunu yaxşı bilir, döyüşün qan damarlarını ürəkdən qırmaq üçün əlindən gələnə əsirgörmədi. İt-

verdi və "Əger onları görmək istəyirsənə, gedək!" - dedi. Biz iki-mərtəbəli binanın eyvanından keçəndə rəsmi qarovala dayananlar qabağıma kəsdi. Mayorun göstərişi ilə içəri girdik. Kimləri görəmə yaxşıdır? "İldırım sürəti ilə" buraya qədər böyük ehtiras və ümidiyle şigyan "cütbaşlı qartalların" qəfəsə salmış yarasalarını.

..Burada çox qaldım. Feldmarşal Paulus aqay üstə arxasını pəncərəyə söykəyərək qəlyan çəkir, qalanları - sarıbanız 35-40 yaşlarında faşist generalları döşəmə üzərindəki küləşin üstündə uzanıb danışır. Onlar tam tərkisəl olunmuş, kitelərinin boğazını açmış, kəmərləri çıxarılmışdı. Damışqlarında isə bir istehza hiss olunur. Ürəklərindəki kəder və qüssə, yanaqlarında məyusluğunu dodaqlarındakı yalançı təbəssümü örət-basdır etməyə və özlərinə möhrur göstərməyə çalışılar. Onlar, başda feldmarşal olmaqla bizimkilərin suallarına xüsusi bir əda və vurgularla cavab verirdilər.

X. Kursk çəxintisi. Ukrayna döyüşləri.

Biz Stalingrad çəbhəsində böyük qələbə çaldıq və qərbə - düşmənin yuvasına doğru irəlilədik. 1943-cü ilin yay aylarında Kursk çəxintisində idik. Burada düşmənin daha quduz planları ilə üz-üzə gəldik. Almanlar Oryol-Xarkov-Kursk karxanası düzəltmək, bizi mühəsirəyə almaq, Stalingrad çəbhəsinin yaralarından intiqam alıqtı. Hətta bu niyyətlə iyulun 6-da bütün qüvvəsimi səfərberliyə alaraq üstümüze güclü hücumu keçdi və biz 10-12 kilometr geri çəkiləməliydi. Lakin iyulun 13-dən başlayaraq hückmələrimiz arda-ardası kəsilmədi.

Noyabrın 3-də Dnepri yarib keçdi, 6-də isə Kiyevi düşməndən təmizləyib irəlilədik...

1944-cü ilin mart ayında. İndi biz Qərbi Ukraynadaşıq, Lvov vilayətində Ternopoldan 12 kilometr aralı Zbaraj şəhərində. Yüngül yaranmış. Biz Şepetovkada ikən general-polkovnik Vatutin hissəsinə gəlmişdik, bizimlə mehribancasına gərüşdük. Onu yola salıqdan az sonra eşitdik ki, düşmən güləsindən ağır yaranıb...

Ukraynada döyüşür, irəlilədikcə ölkənin tarixi yerlərindən keçir, bəzi qeydlər götürürdü. Nejin şəhərində N.V. Qoqolun evində oldum...

XI. Sandomir

Həmin ilin iyul ayının 12-də biz Visla çayını keçdik. Bir neçə gün Çexoslovakianın dağətəyi yerlərində vuruşduqdan sonra Polşa erazisinə keçdik. Ordu hissəmiz tez bir vaxtda 120 kilometr sahil boyu eninə və 50 kilometri içəriyə doğru irəliləmisi. Düşmən bizim bu irəliləmeyimizdən çox hiddətənmişdi. Noyın bahasına olursa-olsun, tələfat vermek, Visla və San çaylarının birləşdiyi yerdə dudurdu suyu al-qana qərq etməyi qarşısına məqsəd qoymuşdu. Şiddətli vuruşmalar getdi. Biz avqustun 18-də Polşanın en böyük şəhərlərindən olan və böyük strateji əhəmiyyətə malik Sandomiri tutduq, mövqeyimizi möhkəmləndirdik, irəlilədik.

Avgustun 28-də şəhər saat 5-6 radələrində Krakovun təxminən 50-60 kilometrliyində gərgin döyüş zamanı ağır yaralandım. Lvov, Həstərəx və Kislovodsk hospitallarında bir ilə yaxın müalicə olundum...

1945-ci ilin noyabrında ordudan təxris olundum.

Yenə də Biləcəri

Biləcəri stansiyasına yaxınlaşdıqca, onu keçib Bakıya doğru irəlilədikcə bütün 6 illik həyatında baş verən hadisələr bir kino kimi gözlərim öündən ötürdü. Dönüb yanmadıki sənəsişlərin birindən soruşdum:

- Bu gün əyni neçəsidir?

O, müəmmalı sualıma zarafat-

yan cavab verdi:

- Bu gün noyabr ayının düz 26-dır, ezişim, - dedi...

1947 - API-nin buraxılışı, 2-ci sıradə Mehdi Mehdizadə, Məmməd Arif Dadaşzadə

həyəcanları, qaravullar, yemək və s. heç nə mənə çatın deyildi. Ordu sıralarına daxil olandan 15 gün sonra xidmət etdiyim batareyaya siyasi rəhbər müavini təyin edilmiş, kom-somol təşkilatının katibi seçilmişdim. Komandan heyeti hərbi xidmətimdən, intizamlı olmağımdan çox razı idi. Bir neçə dəfə təşəkkür də almışdım. İmtahanдан keçməyi - baxmayaraq, yaşının uyğun golməməsi üçbatından (o zaman men 28 yaşındı idim, nizamnaməyə görə isə oraya ancaq 21 yaşa qədər gəncələri qəbul edirdilər) yenidən hərbi hissəyə qaytmalı olmuşdum.

1941-ci ilin aprelində bizim hissə Ukraynanın qərbindəki Vinitsa şəhərinə göndərdilər.

Mayın 15-dən yay hərbi düşərgəsinə getmişdik. Düşmən qərargahına gedən nümayəndən həyətinin sağ-saldamat, həm də xeyr xəborla qaytmışdır. Ümumi qələbəmiz namənə müxtəlif milli tərkibindən olan əsgər və komandan heyəti arasında həqiqi qardaşlıq məhəbbətinin özünü göstərməsi bizi dahu da ruhlandırdı. Xalqlar dostluğunun gücü məhərabə zamani, vətənin başının üstünü qara bulular alındıq bir vaxtda daha qəbariq şəkildə, daha aydın bürüzo verirdi. Rus, ukraynalı, belorus, azərbaycanlı, gürcü, özbek, türkmen, qazax və başqa millətlərdən olan əsgərlərin göstərdikləri igidlik, qəhrəmanlıq heç vaxt yadımdan çıxmaz. Kovalenkonun, Fedorenkonun, Kuldaşovun, Kutataladzenin, gəncəli balası Həsən Əliyevin fədəkarlığı əsl sovet vətənpərvərliyi nümunələri idi...

III. Vinnitsa

3 ay Minsk şəhərində, 3 ay onun yaxınlığında Rodinci stansiyasında hərbi təlim keçdiyindən sonra may ayında (1940-ci il) Novorossiysk, Batumiye, oradan da Tbilisinin cənubundakı Vaziani stansiyasına gəldik. Burada iki aylıq yay hərbi təlimi keçib yoldaşlığından, amma necə deyərlər, atam yandı.

V. 22 iyun

İyunun 22-də six bir meşəde qurduğumuz düşərgədə yatmışdı. Sehər saat 6 radələrində qəflətən "Qalx!" həyəcanı verildi. Taladı-

yəcəyimizə, torpaqlarımızdan bir çərək belə düşmənə verməyəcəyimə and içmişdik. Düşmən üstümə quduzcasına basqın edirdi. Birinci dəfə idi ki, düşmənlə üz-üzə gəlməli idik. Vətən eşqi, xalq məhabəti, torpaqlarımızın keşiyində dayanmaq ezmə bizi qol-qanad verir, düşmən həcumunun qarşısını alımaq onu irəliləməyə qoymamış üçün olimizdən gələni etməyə hazır idik. Ümumi qələbəmiz namənə müxtəlif milli tərkibindən olan əsgərlərin göstərdikləri igidlik, qəhrəmanlıq heç vaxt yadımdan çıxmaz. Kovalenkonun, Fedorenkonun, Kuldaşovun, Kutataladzenin, gəncəli balası Həsən Əliyevin fədəkarlığı əsl sovet vətənpərvərliyi nümunələri idi...

VII. Stalingrad

İyulun 17-də ilk defə ağır yaralandım, sol qolum dirsəkden qırıldı. Əvvəlcə Xarkovda, sonra Sverdlovsk və Perm şəhərlərinin hərbi hospitallarında müalicə olundum.

1942-ci ilin sentyabrın 2-dən yenidən döyüş meydənına dönəm, cəbhədə düşmənlə üz-üzə dayanmaq mənə nəsib oldu. İndi Stalingrad çəbhəsində idim. Sovet ittifaqının yavəri idi. Mənə xoş xəber

kilərimiz az deyildi...

VIII. Düşmən məhəsirədə

Noyabrın 19-u və yanvarın 31-i günləri xüsusi hissələrlə xatırlayıram. Noyabrın 19-də almanların böyük bir qüvvəsinə mühasirəyə alımsa, təslim olması üçün ultimatum vermişdik. Düşmən qərargahına gedən nümayəndən həyətinin sağ-saldamat, həm də xeyr xəborla qaytmışdır. Ümumi qələbəmiz namənə müxtəlif milli tərkibindən olan əsgərlərin göstərdikləri igidlik, qəhrəmanlıq heç vaxt yadımdan çıxmaz. Kovalenkonun, Fedorenkonun, Kuldaşovun, Kutataladzenin,

İngilis dilini öyrənənlər üçün dərs nümunələri

LearnEnglish

Victorian Britain

By Andreea Pulpea

Activity 1

Before you read, decide which word(s) (1–6) go(es) with which meaning (a–f).

1. consider	2. debt	3. desperately
4. focus on	5. manual work	6. take for granted

- a. badly; seriously
- b. give special attention to something
- c. have an opinion about something
- d. money you have to give back to someone who lent it to you
- e. jobs that involve using your hands or body
- f. think something is always available and not be grateful for it

Activity 2

Use the words from Activity 1 to complete the sentences. Change the verb form if needed.

1. I needed money, so I got a second job.
2. By 2020, I have to pay back my to my company.
3. John does a lot of so his arms and hands always hurt.
4. The Internet is by many the most important invention of the last 50 years.
5. Teenagers today so many things that we never had when we were growing up.
6. Next year I want to my career and get a better job.

Victoria became queen of England in 1837 at age 18. She died in 1901, and this period of 64 years is considered a very special time in the history of Britain. There were no great wars during this period, which meant that the country was able to focus on its development. There was great scientific progress and many things we now take for granted were invented in Victorian times. Can you imagine life today without recorded music, bicycles or photography?

The country became more connected with faster transport when the first trains became available. In addition, medicine made good progress and the living conditions improved. Due to all this, the population of Britain rose from 13.9 million in 1831 to 32.5 million in 1901. The young generation became more and more interested in arts. Music, painting and literature developed, and writers like Charles Dickens became very popular.

However, there was a bad side to all this. Many people lost their jobs because new factory machines replaced manual work, so they became desperately poor. This is why many children couldn't go to school and worked to support their families. For example, in 1840 only 20 per cent of the children in London went to school. Dickens himself started working in a factory at age 12 because his father was in prison for not paying back his debt. *Oliver Twist* is one of his books that describes the very hard conditions such children had to live in.

Activity 3

Match the numbers on the left (a–f) with the information (1–6) on the right.

a. 1837	1. Charles Dickens's age when he started working
b. 32.5 million	2. The number of children who went to school in Victorian London
c. 18	3. The number of people living in Britain in 1901
d. 20%	4. The year when Victoria became queen
e. 12	5. The number of people living in Britain in 1831
f. 13.9 million	6. Victoria's age when she became queen

Activity 4

Use the words below to complete sentences 1–5.

For example Due to In addition This is why However

1. The weather was bad and the singer couldn't travel. this, the show was cancelled.
2. My company made a lot of money last year., we still don't have enough to rent a better office.
3. You should stop smoking. It is bad for your health., cigarettes are very expensive.
4. A lot of people moved to my city. the price of houses increased.
5. I have many hobbies., I really enjoy walking.

Activity 5

How was life for people in your country around 1850? Did children go to school? Do you think our lives are better than our grandparents' lives? Why?/Why not?

Which 19th century invention do you consider the most useful? Why?

Activity 1
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 2
1. due to; 2. however; 3. in addition;
4. this is why; 5. for example
Activity 3
a. 4.; b. 3.; c. 6.; d. 2.; e. 1.; f. 5.
Activity 4
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 5
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 6
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 7
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 8
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 9
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 10
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 11
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 12
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 13
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 14
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 15
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 16
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 17
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 18
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 19
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 20
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 21
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 22
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 23
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 24
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 25
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 26
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 27
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 28
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 29
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 30
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 31
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 32
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 33
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 34
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 35
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 36
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 37
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 38
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 39
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 40
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 41
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 42
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 43
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 44
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 45
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 46
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 47
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 48
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 49
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 50
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 51
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 52
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 53
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 54
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 55
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 56
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 57
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 58
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 59
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 60
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 61
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 62
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 63
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 64
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 65
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 66
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 67
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 68
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 69
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 70
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 71
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 72
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 73
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 74
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 75
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 76
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 77
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 78
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 79
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 80
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 81
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 82
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 83
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 84
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 85
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 86
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 87
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 88
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 89
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 90
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 91
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 92
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 93
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 94
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 95
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 96
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 97
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 98
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 99
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 100
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 101
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 102
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 103
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 104
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 105
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 106
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 107
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 108
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 109
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 110
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 111
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 112
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 113
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 114
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 115
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 116
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 117
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 118
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 119
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 120
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 121
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 122
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 123
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 124
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 125
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 126
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 127
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 128
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity 129
1. consider; 2. debt; 3. manual work;
4. desperately; 5. take for granted; 6. focus on
Activity

Milli ali təhsil sistemlərinin reytinqi açıqlanıb

Reytinqin nəticələri abituriyentlərə xaricdə təhsil almaq üçün ölkəni seçməyə kömək edir

Oruc MUSTAFAYEV

Universitetlərin beynəlxalq şəbəkəsi “Universitas 21” (U21 ranking of National Higher Education Systems) 2020-ci il üçün milli ali təhsil sistemlərinin beynəlxalq reytinqini açıqlayıb. Avstraliyanın Melburn Universitetinin Tətbiqi İqtisadiyyat və Sosial Araşdırılmalar İnstitutu tərəfindən tərtib olunan “Universitas 21” hər il dönyanın 50 ölkəsində ali təhsilin inkişaf seviyəsini, tərəqqini və beynəlxalq ictimaiyyətə təsirini müqayisə etməklə ictimaiyyətə təqdim edir. Dünya ölkələrinin ali təhsil sahəsində nailiyətlərini ölçən qlobal tədqiqat bu və ya digər ölkənin zaman keçidkə ali təhsilin nəticələrindən böyük irləliyələr eldə etdiyini göstərir. Bu reytinqi tərtib edərkən ölkədəki təhsil mühiti, mövcud təhsil resursları, təhsildə əməkdaşlıq və performans nəzərə alınır.

Amerika Birleşmiş Ştatları milli ali təhsil sistemlərinin növbəti sıralamasında birinci yeri tutur. ABŞ-ı qlobal sıralamada İsveçrə və Danimarka təqib edir. Top 10-luqda növbəti yerlərdə Singapur, İsveç, Böyük Britaniya, Kanada, Finlandiya, Avstraliya və Niderland kimi ölkələr yerləşir.

Singapur öten ille müqayisədə üç, Danimarka isə iki pillə yüksəlib, Böyük Britaniya isə “resurs reytinqinin aşağı düşməsi” ilə əlaqədar üç pillə enib. Gəlirlərin seviyəsindəki fərqlər nəzərə alındıqdan sonra en yüksək reytinqli ölkələr Finlandiya, Cənubi Afrika, Birləşmiş Krallıq, Danimarka və Kanadadır. Çin və Hindistan gözənlənən dəyərlərdən daha yüksək nəticələr göstərir.

İlk onluğa daxil olmayan ölkələrdən bəhs etsək, en böyük yüksəlik dövlət xərclərinin artması səbəbindən Türkiyənin üç pillə (39-cu yerdə) irəliləməsini göstərmək olar. On böyük enmə Slovakiyada baş verib (5 yer), burada dövlət xərcləri azalıb. Çexiya üç pillə gerileyib. Ümumiyyətlə, ilk onluqdan kənar sıralarda dəyişiklik son illərə nisbətən daha az olub.

“National Higher Education Systems U21” hesabatında ali təhsil sistemlərinin inkişaf meyillerini xarakterize edən 6 mühüm nəticə öz eksini tapıb:

* Tədqiqat maliyyəsi ilə performans arasında güclü bir əlaqə var.

* Dövlət və özəl maliyyələşdirilmə arasındakı uzlaşma perfor-

Nanyang Texnologiya Universiteti

Karolinsk İnstitutu

Kopenhagen Universiteti

mans üçün az əhəmiyyət kəsb etmir.

* Az əhalisi olan ölkələr ali təhsil müəssisələri, işgüzar dairelər və hökumət arasında möhkəm qeyri-formal əlaqələri inkişaf etdirmək üçün asanlıqla bəhrənlərilər.

* Dövlət nəzarəti və maliyyələşmənin höcmələri arasında mənfi bir əlaqə var.

* Beynəlxalq əməkdaşlıq və araştırma performansı arasında müsbət bir əlaqə vardır.

Reytinq araşdırmları zamanı ölkə əhalisinin təhsil və peşə həzırlığı, universitetlərə xarici məraqlı tərəflər arasında əlaqələrin inkişaf etdirilməsi, həmcinin innovativ tədqiqatların aparılması me-

sələrləri nəzərdən keçirilib. “Universitas 21”-in sadri və Birmingham Universitetinin vitse-kansleri, professor Devid Istvud qeyd edib ki, reytinq ayrı-ayrı universitetlərin müqayisəsi çərçivəsindən konara çıxaraq milli yanışmaların ali təhsil təsiri haqqında əhəmiyyətli məlumatlar yaradıb. Tədqiqatda sistemlərin xüsusiyyətləri, təsirləri, bağlılığı və effektivliyi töhlil edilib.

Reytinqin saytında milli təhsil sistemlərinin cari və keçən ilki məlumatlarını axtarmaq və müqayisə etmek imkanı var. “Bu məlumatlar ali təhsilin nəticələrini daha da yaxşılaşmasına, buna nail olmaq üçün no etdiklərinə və geridə qalan ölkələrdə ali təhsil sektorunun yaxşılaşdırılması üçün nə edilə biləcəyinə dair həyatı informasiyalar verir”, - deyə D. Istvud bildirib.

Tədqiqat gedişində eyni ölkə daxilində bir sira ali təhsil müəssisələri öyrənilib və onun əsasında köçürmək üçün uzun müddət davam edən ehtiyaclarla cavab verir. Qeyd edək ki, U21 reytinqi 4 kateqoriyadan ibarətdir: resurslar (resources) 20%, mühit (environment) 20%, əməkdaşlıq (connectivity) 20% və məhsuldarlıq (output) 40%. Reytinqin nəticələri abituriyentlərə xaricdə təhsil almaq üçün ölkəni seçməyə kömək edir.

hesabat hazırlanıb. Hesabatda ölkələrin adambaşına düşən ÜDM seviyəsinə dair fealiyyət göstəricilərini qiymətləndirilir.

Son on il ərzində reytinqlər ali təhsildə beynəlxalq əməkdaşlıq və onun milli göstəricilərə müsbət təsirini izleyib. Özel sektorla və digər xarici məraqlı tərəflərlə əlaqələr də müümə əhəmiyyət kəsb edir.

“Tədqiqatlara ayrılan maliyyə vəsaitlərinin höcmənin artması və 3-4 ilden sonra tədqiqatların effektivliyinin ölçüle bilən artımı arasında güclü qarşılıqlı əlaqə müümət nəticə kimi ortaya çıxıb.

Hesabatda qeyd olunur ki, yüksək galirlı ölkələr üçün beynəlxalq tədqiqatlar daha vacibdir, halbuki aşağı galirlı ölkələr üçün qarsıda duran məsələlər üzrə tətbiqi tədqiqatlar daha münasibdir: inkişaf etməkdə olan ölkələr ali təhsil xərcələrini sehiyyə və məktəb təhsili kimidigər zəruri ehtiyaclarla balanslaşdırmalıdır.

Tədqiqatın müəllifləri hesab edirlər ki, müasir dövlətlərin iqtisadi inkişafi, rəqabət qabiliyyəti savadlı və səriştəli mütəxəssislərən, onların fealiyyətini və əmək məhsuldarlığını artırın texnologiyaların mövcudluğundan böyük dərocəde asildir. Ali təhsil sektorunu bu ehtiyacların reallaşmasına əhəmiyyətli dərcədə kömək edir. Bundan başqa, müasir dünyada beynəlxalq seviyədə geniş əlaqələri olan yüksək keyfiyyətli təhsil sistemləri milli sərhədlər vasitəsilə tələbə, tədqiqatçı, layihə və ideyaların mübadiləsi sayesində qlobal inkişafə kömək edir. Bu ilkin şərtlərdən çıxış edərək layihənin əsas məqsədi hansı ölkələrin daha yaxşı ali təhsil verdiyini öyrənməkdir.

Ali təhsil müəssisələrinin reytinqlərində fərqli olaraq (məsələn, Times Higher Education və Quacquarelli Symonds), “Universitas 21” reytinqində iqtisadi və sosial inkişafın müxtəlif mərhələlərindən ölkələrin ali təhsil sistemləri qiymətləndirilir.

“Universitas 21” milli ali təhsil sistemlərinin qiymətləndirilməsini həyata keçirən yeganə reytinqdir və dönyanın en yaxşı üniversitetlərinin reytinq müzakirəsinə hər bir ölkədə en yaxşı ümumi sistemlər köçürmək üçün uzun müddət davam edən ehtiyaclarla cavab verir.

<https://universitas21.com/rankings>

Reytinq	Ölkə	Topladığı bal
1	ABŞ	100.0
2	İsveçrə	90.1
3	Danimarka	85.7
4	Sinqapur	84.5
5	İsveç	84.3
6	Birləşmiş Krallıq	83.6
7	Kanada	83.2
8	Finlandiya	82.8
9	Avstraliya	82.2
10	Nederland	81.6
11	Norveç	80.5
12	Avstriya	79.3
13	Belçika	75.6
14	Yeni Zelandiya	72.7
15	Honkonq	72.7
16	Almaniya	70.5
17	Fransa	68.6
18	İsrail	67.4
19	İrlandiya	66.0
20	Yaponiya	61.9
21	Tayvan (Çin)	60.5
22	Səudiyyə Ərəbistanı	59.3
23	İspaniya	58.6
24	Cənubi Koreya	58.0
25	Portuqaliya	57.6
26	Çin	56.8
27	Malayziya	56.1
28	Sloveniya	55.4
29	Çex Respublikası	54.8
30	İtaliya	54.5
31	Çili	54.3
32	Polşa	52.6
33	Macaristan	51.3
34	Cənubi Afrika	49.7
35	Rusiya	49.1
36	Ukrayna	47.8
37	Yunanistan	47.4
38	Slovakiya	47.2
39	Türkiyə	46.3
40	Argentina	46.0
41	Braziliya	45.6
42	Serbiya	44.2
43	Xorvatiya	43.6
44	Rumınıya	43.0
45	Bolqaristan	42.7
46	Tailand	42.3
47	İran	42.2
48	Meksika	41.7
49	Hindistan	39.6
50	İndoneziya	35.0